

Πρόσφυγες: οι δικοί τους και οι δικοί μας

Lale Arab Jouneghani και Warren Montag^{1,2}

Στις 26 Φεβρουαρίου, δυο μέρες μετά την ρωσική επέμβαση στην Ουκρανία, ο δημοσιογράφος Charlie D'Agata ήταν φανερά συγκινημένος καθώς περιέγραφε σκηνές με αμάχους να τρέχουν σε καταφύγια ή, σε άλλες περιπτώσεις, να εγκαταλείπουν εντελώς την πόλη, μόνο και μόνο για να εγκλωβιστούν σε μποτιλιαρίσματα μήκους πολλών χιλιομέτρων. Έμπειρος ανταποκριτής για το CBS³, ο D'Agata είχε μόλις φτάσει στο Κίεβο. Νιώθοντας άβολα με το επίπεδο της συναισθηματικότητας στην αντίδρασή του, αλλά χωρίς να μπορεί να την καταπιέσει, άρχισε να εξηγεί, αν όχι να δικαιολογεί, την ένταση της αντίδρασης αυτής. Οι εξηγήσεις του για αυτό που δεν απαιτούσε εξηγήσεις καθώς και τα συναισθήματα που το κοινό του σίγουρα μοιραζόταν μαζί του, άρχισαν να στρέφονται σε μια κατεύθυνση που δεν περίμενε ο ίδιος, κάνοντάς τον, καθώς μιλούσε, να διακόψει τον εαυτό του, σαν να είχε θορυβηθεί από τη σημασία των ίδιων του των λέξεων, ή τουλάχιστον σαν να είχε ανησυχήσει για την αντίδραση που θα μπορούσαν - και τελικά έτσι έγινε - να προκαλέσουν.

Είχε μόλις εξηγήσει ότι αυτό που τον σοκάρισε και τον έκανε σχεδόν να βάλει τα κλάματα, δεν ήταν το γεγονός ότι ο τρίτος ισχυρότερος στρατός στον κόσμο είχε εξαπολύσει μια μαζική εισβολή σε ένα μικρότερο και ανεπαρκώς προετοιμασμένο έθνος. Ούτε ήταν το γεγονός ότι η μαζική αεροπορική δύναμη της Ρωσίας, το πυραυλικό της οπλοστάσιο και το μεγάλης εμβέλειας πυροβολικό της ήταν βέβαιο ότι θα σκοτώσουν έναν μεγάλο αριθμό αμάχων. Μόνο ο προσδιορισμός του ποιοι ήταν πιθανόν να σκοτωθούν, συνδεδεμένος, πάνω απ' όλα, με την γεωγραφική και πολιτισμική τους τοποθεσία, θα καθιστούσε σαφές το μέγεθος της τραγωδίας που ξεδιπλωνόταν μπροστά του και θα το *διαφοροποιούσε από άλλες, φαινομενικά ανάλογες, τραγωδίες*:

Αυτός δεν είναι, με όλον τον σεβασμό, ένας τόπος όπως το Ιράκ ή το Αφγανιστάν, που έχουν δει συγκρούσεις να μαίνονται για δεκαετίες. Αυτή είναι μια σχετικά πολιτισμένη, σχετικά ευρωπαϊκή - πρέπει να διαλέξω προσεκτικά αυτές τις λέξεις - πόλη, στην οποία δεν θα περίμενες να συμβαίνει κάτι τέτοιο ή θα ήλπιζες ότι δεν θα συνέβαινε.

Δεν ήταν ο μόνος που είχε μια τέτοια αντίδραση. Και άλλοι εξέχοντες ανταποκριτές εξέφρασαν ανάλογα συναισθήματα και ανάλογες επεξηγήσεις αυτών των συναισθημάτων. Ο Daniel Hannan, *σε ένα άρθρο γνώμης στην εφημερίδα Telegraph (HB)*, είπε στους αναγνώστες του ότι το πιο δυσάρεστο σχετικά με την έναρξη αυτού του συγκεκριμένου πολέμου ήταν ότι τα θύματά του Ουκρανοί "μοιάζουν τόσο πολύ με εμάς. Αυτό είναι που τον κάνει τόσο σοκαριστικό. Ο πόλεμος δεν είναι πλέον κάτι που επισκέπτεται μόνο φτωχοποιημένους και απομακρυσμένους πληθυσμούς. Μπορεί να συμβεί στον καθένα". Τέλος, ο Peter Dobbie, ένας παρουσιαστής ειδήσεων στο κανάλι Al Jazeera, στην αγγλόφωνη έκδοσή του, *μίλησε για το αυξανόμενο κύμα προσφύγων από την Ουκρανία και αυτό που τους διακρίνει από άλλους πρόσφατους προσφυγικούς πληθυσμούς*:

1 Στμ. Μεταφρασμένο από εδώ: <https://spectrejournal.com/refugees>.

2 Η Lale Arab Jouneghani έχει πάρει το Μάστερ της στην Αγγλική γλώσσα και λογοτεχνία από το Πανεπιστήμιο Kharazmi της Τεχεράνης στο Ιράν. Έχει μεταφράσει σύγχρονο έργο σχετικά με τον Σπινόζα και αυτή τη στιγμή γράφει για την ιδέα της ολότητας στον Αλτουσσέρ.

Ο Warren Montag είναι Καθηγητής Λογοτεχνίας Brown Family στο Τμήμα Αγγλικών του Κολεγίου Occidental.

3 Το CBS είναι ένα από τα μεγάλα εθνικά τηλεοπτικά δίκτυα στις Ηνωμένες Πολιτείες.

Αυτό που είναι πολύ έντονο είναι, απλά κοιτώντας τους, ο τρόπος που είναι ντυμένοι, αυτοί είναι εύποροι...Σιχαίνομαι που θα χρησιμοποιήσεω την έκφραση...άνθρωποι της μεσαίας τάξης. Αυτοί δεν είναι προφανώς πρόσφυγες που φάχνουν να ξεφύγουν από περιοχές στη Μέση Ανατολή που είναι ακόμα σε μια έντονη κατάσταση πολέμου. Αυτοί δεν είναι άνθρωποι που προσπαθούν να φύγουν από περιοχές στη Βόρεια Αφρική. Μοιάζουν με μια οποιαδήποτε ευρωπαϊκή οικογένεια που θα μπορούσε να ζει στη διπλανή πόρτα.

Αυτό που είναι εντυπωσιακό σε αυτές τις δηλώσεις δεν είναι ότι αυτοί οι δημοσιογράφοι έχουν δηλώσει ότι, προς έκπληξή τους, δεν μπορούν παρά να ταυτιστούν με τα θύματα της ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία, και ότι αυτό τους έχει κάνει να αισθάνονται άβολα. Ούτε ότι συγκινούνται από τις εκατοντάδες και χιλιάδες προσφύγων που κατευθύνονται προς τα σύνορα με την Πολωνία, την Ουγγαρία, τη Μολδαβία και την Ρουμανία και που, σύντομα, θα διασκορπιστούν σε ολόκληρη την Ευρώπη. Γιατί θα πρέπει αυτά τα πολύ έντονα συναισθήματα, που καθένας από αυτούς τους δημοσιογράφους ένωσαν στην αρχή ενός τρομερού πολέμου, να τους εκπλήσσουν; Και γιατί αισθάνονται υποχρεωμένοι να εξηγήσουν αυτές τις αντιδράσεις; Οι αντιδράσεις τους περιέχουν την αρχή μιας απάντησης.

Ο ασαφώς ορισμένος “διαρκής πόλεμος”, που παρουσιάζεται στα δυτικά ΜΜΕ ως ενδημικός στον “Μουσουλμανικό κόσμο”, μας εμποδίζει να δούμε τα θύματα αυτών των πολέμων όπως βλέπουμε αυτούς που ξεφεύγουν από τη βία της ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία, δηλαδή ως αθώα.

Στη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας, άλλα κύματα προσφύγων έχουν προηγηθεί των Ουκρανών, έχοντάς τους “ισοφαρίσει”, ή και ξεπεράσει, σε αριθμούς, όπως ακριβώς και οι πόλεμοι από τους οποίους ξέφυγαν ήταν τουλάχιστον εξίσου καταστροφικοί με τον πόλεμο στην Ουκρανία. Ένας μεγάλος αριθμός των προσφύγων που έφυγαν πρώτοι ήταν παιδιά, συχνά με ελάχιστο φαγητό ή νερό. Όσο μεγάλα, όμως, και να ήταν τα δεινά τους, δεν μπόρεσαν να προκαλέσουν τίποτα όπως η συμπάθεια από την μεγαλύτερη πλειοψηφία των πολιτικών και των δημοσιογράφων. Στην πραγματικότητα, όσο μεγαλύτερος ήταν ο αριθμός όσων αναζητούσαν καταφύγιο από τους πολέμους που εξαπλώνονταν στη Συρία, το Ιράκ και το Αφγανιστάν, τόσο μεγαλύτερη ήταν η αντίπαθεια για αυτούς από ολόκληρο το πολιτικό φάσμα. Οι κυβερνήσεις μερικών από τις πιο εύπορες χώρες στην Ευρώπη (και στον κόσμο) διακήρυξαν ότι το να δεχτούν μερικά εκατομμύρια πρόσφυγες θα αποδεικνυόταν καταστροφικό για τις οικονομίες τους και απλά δεν ήταν δυνατόν να γίνει. Οι περισσότεροι δημοσιογράφοι δέχτηκαν αυτή την κρίση ως αντικειμενικό γεγονός που θα έπρεπε να αντιμετωπιστεί ως τέτοιο.

Αυτό, με τη σειρά του, επέτρεψε σε χώρες όπως η Πολωνία, η Σλοβακία, η Ουγγαρία και άλλες χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης να ισχυριστούν ότι αν οι πιο εύπορες χώρες δεν μπορούσαν να αντέξουν την εισροή εκατοντάδων χιλιάδων πάμφτωχων οικογενειών, δεν θα έπρεπε να περιμένουν να το κάνουν αυτές. Οι ίδιες χώρες, που έχουν από κοινού δεχτεί πάνω από ένα εκατομμύριο Ουκρανούς πρόσφυγες σε μια περίοδο δέκα ημερών, αρνήθηκαν, μόλις λίγα χρόνια πριν, να επιτρέψουν σε πρόσφυγες απλά να διασχίσουν την επικράτειά τους με τη δικαιολογία ότι το πέρασμά τους θα είχε κόστος που τα έθνη αυτά δεν θα μπορούσαν να αντέξουν. Οι κυβερνήσεις τους αποφάσισαν ότι θα ήταν πιο αποτελεσματικό να κατευθύνουν τα χρήματα από την παροχή βοήθειας στους πρόσφυγες σε συρματοπλέγματα, ηλεκτροφόρους φράχτες, εξοπλισμό επιτήρησης καθώς και όπλα, δακρυγόνα και σύγχρονες τεχνολογίες ελέγχου πλήθους για συνοριοφύλακες. Το γεγονός ότι χώρες εκτός Ευρώπης, των οποίων το κατά κεφαλήν εισόδημα είναι το

ένα τρίτο αυτού της Πολωνίας ή της Ουγγαρίας έχουν ανοίξει τα σύνορά τους στους εκδιωγμένους Ιρακινούς και Σύριους, αγνοήθηκε ή δηλώθηκε ως κάτι άσχετο. Ο Λίβανος και η Ιορδανία έχουν από κοινού δεχτεί 4,5 εκατομμύρια πρόσφυγες.

Γιατί λοιπόν δεν βλέπουμε τον ίδιο θυμό ή την ίδια αίσθηση ότι δέχονται εισβολή από τους Ουκρανούς πρόσφυγες, ένα εκατομμύριο από τους οποίους έχει διασχίσει τα σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε μια μόνο εβδομάδα, πολλοί με μόλις κάτι παραπάνω από μια αλλαξιά ρούχα; Γιατί δεν υπάρχουν γκρίνιες για τα λεφτά, διαφωνίες μεταξύ των κρατών-μελών για το ποιος θα πληρώσει το κόστος που οι Ουκρανοί πρόσφυγες θα επιφέρουν, καμιά προειδοποίηση ότι η άφιξή τους θα καταστρέψει την ευρωπαϊκή οικονομία; Η απάντηση βρίσκεται σε αυτό που οι δημοσιογράφοι ανέφεραν παραπάνω ότι ήταν υποχρεωμένοι από τη δύναμη των συναισθημάτων τους να παραδεχτούν, και από αυτό που διαφορετικά δεν θα είχαν αναγνωρίσει: “μοιάζουν με μας”. “μοιάζουν όπως μια οποιαδήποτε ευρωπαϊκή οικογένεια δίπλα στην οποία θα μπορούσες να ζεις”. Είναι παρόμοιοι όχι μόνο στα φυσικά χαρακτηριστικά, αλλά και στις χειρονομίες, στο ντύσιμο και στις πολιτισμικές συνήθειες και προτιμήσεις, είναι καθαρό ότι “είναι πολιτισμένοι”. Δεν είναι όπως οι άλλοι, που κοιτάνε πάντα “να φύγουν από περιοχές στη Μέση Ανατολή που είναι ακόμα σε μια έντονη εμπόλεμη κατάσταση”, τους άλλους που διαφέρουν τόσο πολύ από μας, τους οποίους δεν θα διαλέγαμε ποτέ να ζήσουμε δίπλα τους και που, συνεπώς, δεν έχουν καμιά νομιμοποιημένη θέση στην Ευρώπη “μας”. Ο ασαφώς ορισμένος “διαρκής πόλεμος”, που παρουσιάζεται στα δυτικά ΜΜΕ ως ενδημικός στον “Μουσουλμανικό κόσμο”, μας εμποδίζει να δούμε τα θύματα αυτών των πολέμων όπως βλέπουμε αυτούς που ξεφεύγουν από τη βία της ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία, δηλαδή ως αθώα.

Ο Ουκρανός που πετά μια βόμβα μολότοφ σε ένα ρωσικό τανκ ζητωκραυγάζεται ως ήρωας ενώ ένας Παλαιστίνιος στη Γάζα που ρίχνει μια βόμβα μολότοφ σε ένα ισραηλινό τανκ ή που κρατά μια σφεντόνα κατά των βαριά οπλισμένων Ισραηλινών στρατιωτών, καταγγέλλεται ως τρομοκράτης.

Υπάρχει κάτι ασυνήθιστο στη δήλωση του D'Agata ότι, σε αντίθεση με την πριν ειρηνική Ουκρανία – και σημειώστε ότι έχει ξεχάσει πως η Ουκρανία ήταν ο τόπος ενός πολέμου το 2014 – το Ιράκ και το Αφγανιστάν έχουν “δει συγκρούσεις να μαίνονται επί δεκαετίες”. ο ίδιος, όπως και οι άλλοι, φαίνεται να ξεχνούν ότι οι δεκαετίες πολέμου ξεκίνησαν με την εισβολή των ΗΠΑ/NATO στο Αφγανιστάν (της οποίας εισβολής είχε προηγηθεί αυτή των Σοβιετικών), ακολουθούμενη από μια κατοχή που τελείωσε μόλις το 2021. Ο πόλεμος στο Ιράκ ξεκίνησε το 2003 με έναν απίστευτα καταστροφικό βομβαρδισμό της Βαγδάτης από τις δυνάμεις των ΗΠΑ. Επιπλέον, οι εισβολές αυτές, των οποίων τα θύματα, εν είδει πολιτικής, παραμένουν αμέτρητα, έγιναν με βάση προσχήματα εξίσου ψευδή με τις δικαιολογίες του Πούτιν για την εισβολή στην Ουκρανία. Μόνο από την εισβολή στο Ιράκ ακολούθησε μια αλυσίδα συνεπειών που οδήγησε από την μια καταστροφή στην άλλη, για την οποίες οι ΗΠΑ δεν αναλαμβάνουν καμιά ευθύνη, και είχαν ως αποτέλεσμα εκατομμύρια πρόσφυγες να εγκαταλείψουν την περιοχή. Οι κυβερνήσεις και, σε μεγάλο βαθμό, οι κάτοικοι των χωρών του NATO, κινήθηκαν αμέσως για να προσφέρουν φαγητό και κατάλυμα στους Ουκρανούς πρόσφυγες και κανείς δεν απαίτησε μια ανάλυση κόστους/οφέλους για τη βοήθεια αυτή. Με την ίδια αμεσότητα που, οι ίδιες αυτές χώρες, κινήθηκαν για να εμποδίσουν τους πρόσφυγες από τους πολέμους των ΗΠΑ και του NATO να μπουν στην Ευρώπη, λίγα χρόνια νωρίτερα.

Θα πρέπει να είναι ξεκάθαρο τώρα ότι η δικαιολόγηση του αποκλεισμού των προσφύγων από το Ιράκ, το Αφγανιστάν και τη Συρία στη βάση οικονομικών λόγων δεν ήταν τίποτα άλλο παρά ο εξορθολογισμός κάποιων πολύ λιγότερο αποδεκτών κινήτρων. Αυτά τα κίνητρα αρχικά ψιθυρίζονταν μόνο αλλά γρήγορα αναδύθηκαν ως κρατικές πολιτικές, απηχούμενες από μια στρατιά ειδι-

κών των ΜΜΕ: δεν είναι “προφανές” ότι πρόσφυγες τόσο ξένοι προς την κουλτούρα της Δύσης θα ήταν καλλίτερα να παραμείνουν “με τους δικούς τους”, δηλαδή σε έθνη όπως η Ιορδανία, ο Λίβανος, η Τουρκία και το Ιράν; Η Δύση τους προσέφερε την ευκαιρία να αγκαλιάσουν τον κοσμικό οικουμενισμό, για τον οποία είναι τόσο περήφανη, υποθέτοντας ότι οι πρόσφυγες από τον “Μουσουλμανικό κόσμο” δεν επιθυμούσαν τίποτα άλλο από το να απαλλαχθούν από το βάρος της κουλτούρας και της θρησκείας τους. Όταν έγινε φανερό ότι οι πρόσφυγες αυτοί δεν είχαν πρόθεση να αποστερήσουν τους εαυτούς τους από τα ποικιλόμορφα έθιμα και τις παραδόσεις τους, κηρύχτηκαν ως μη αφομιώσιμοι. Όπως το έχει θέσει στο πρόγραμμά του το δεξιό πολιτικό κόμμα *Εναλλακτική για τη Γερμανία (Alternative für Deutschland, AfD)*, το “Ισλάμ δεν ανήκει στη Γερμανία [*Der Islam gehört nicht zu Deutschland*]”. Στη Γαλλία, ο κοσμικός οικουμενισμός, ένας οικουμενισμός που απαιτεί τον αποκλεισμό οποιασδήποτε ορατής θρησκευτικής έκφρασης, ισοδυναμεί με μια αξιολογική μορφή ρατσισμού, ένας “ιδιαιτερισμός”⁴ που το καθορίζουν χαρακτηριστικό του είναι η δέσμευση στις οικουμενικές αξίες.

Η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία κατέστησε, λοιπόν, φανερό αυτό που ήταν πάντα κρυμμένο μπροστά στα μάτια μας: την προηγούμενως αόρατη διαχωριστική γραμμή που διαχωρίζει τους πρόσφυγες σε αυτούς που προέρχονται από την Ευρώπη και τους άλλους, αυτούς από τα “μη-ευρωπαϊκά” κράτη – σε πρόσφυγες που είναι όπως “εμείς”, με τους οποίους “εμείς” οι Ευρωπαίοι μπορούμε να ταυτιστούμε, για τους οποίους “εμείς” μπορούμε να φανταστούμε να ζουν στην διπλανή πόρτα. Από την άλλη πλευρά της διαχωριστικής γραμμής είναι πρόσφυγες που παραμένουν άλλοι: Μουσουλμάνοι από τη Συρία, τη Λιβύη, την Υεμένη, το Αφγανιστάν, το Ιράκ και το Μαγκρέμπ. Αυτή η διαχωριστική γραμμή δεν είναι απλά εννοιολογική· έχει υλική ύπαρξη. Είναι η διαίρεση ανάμεσα σε αυτούς στην Ουκρανία, για τους οποίους στέλονται τραίνα για να εξασφαλίσουν την ασφαλή τους άφιξη στην Πολωνία, και αυτούς στο Αφγανιστάν, των οποίων η μόνη ελπίδα είναι να κρεμαστούν από ελικόπτερα που απογειώνονται, ή εκείνους που φεύγουν από τη Συρία και προσπαθούν να διασχίσουν τη Μεσόγειο με βάρκες γεμάτες κόσμο και συχνά δεν τους ξαναβλέπει κανείς.

Είναι επίσης η διαίρεση ανάμεσα στην νομιμοποιημένη και την μη-νομιμοποιημένη αντίσταση στις εισβολές που δημιουργούν, καταρχάς, πρόσφυγες. Ο Ουκρανός που πετά μια βόμβα μολότοφ σε ένα ρωσικό τανκ ζητωκραυγάζεται ως ήρωας ενώ ένας Παλαιστίνιος στη Γάζα που ρίχνει μια βόμβα μολότοφ σε ένα ισραηλινό τανκ ή που κρατά μια σφεντόνα κατά των βαριά οπλισμένων Ισραηλινών στρατιωτών, καταγγέλεται ως τρομοκράτης. Η Αριστερά πρέπει να εκθέσει διεθνώς τον ρατσισμό και την Ισλαμοφοβία που υπόκεινται αυτών των διαφορών και να οργανωθεί ώστε να εξασφαλίσει τα δικαιώματα όλων όσων προσπαθούν να ξεφύγουν από τον πόλεμο και την εξαθλίωση ώστε να φτάσουν σε ένα ασφαλές σημείο. Τώρα είναι η στιγμή για να χτίσουμε, ή να ξαναχτίσουμε, τη διεθνή αλληλεγγύη που είναι στην καρδιά του επαναστατικού σοσιαλισμού, για να απαλείψουμε το θεσμοποιημένο μίσος για τον άλλον που διαιρεί όλο και περισσότερο τη διεθνή εργατική τάξη.

---

4 ΣΤμ. Στο πρωτότυπο: *particularism*.